

Gud behøver ingen præster

ANMELDELSE / 04.12.15

Ahmed Akkari læser ny biografi om oplysningstænkeren Spinoza og advarer mod at lade sig forføre af skjulte dagsordener fra guds mænd.

Ahmed Akkari

Carl Henrik Kochs bog, *Spinoza – kætter og filosof*, er et godt eksempel på en historiker, som forsøger at beskrive og tegne et billede uden at presse sin fortolkning af Spinoza ned over læseren. Det, som gør bogen særlig værdifuld, er de mange åbninger til tolkning af Spinoza i et andet lys. For mig står det klart, uanset hvor jeg bladrer i bogen, at Spinozas tænkning var et forsøg på at undslippe tidens tyranni.

At Spinoza både betragtes som kætter og filosof vidste jeg godt, før jeg læste bogen, men uha hvor associationer og refleksioner under læsningen fik tag i mig, pinte mig og styrkede mig. For første gang går det op for mig, hvilken samtid Spinoza levede i, og desuden får jeg også indsigt i livsrejsen for den skarpsindige filosof. Koch fører os gennem Spinozas samtid. Man introduceres til tankerne i datidens ortodokse jødiske miljøer og følger de katolske »trosgaranter«, som i stigende grad følte sig trængt af calvinister og lutheranere - og ikke mindst af videnskabsmænd og filosoffer.

Med et sæt gik det op for mig, at 1600-tallet jo er en af de vigtigste tider i Vesteuropas historie. En periode, hvor musketererne havde deres storhedstid, hvor Cardinal Richelieu havde magt over tro og politik, hvor Oliver Cromwell var protektor af England og hvor Rembrandt faktisk stod på gaden og malede. Det var Hollands storhedstid som handelsnation, og tiden hvor ingen ringere end Francis Bacon og René Descartes nedskrev deres tanker. Alt dette gøres levende og danner baggrund for beretningen om Spinoza. Men bogen slutter ikke der; den trækker nemlig også tråde helt op til i dag.

Igennem samtidens historie, filosoffer, religiøse fordømmelser og omvendelsesforsøg følger vi den unge mand på rejse ind i livets tanker og refleksioner – især stillede han venligt, men bestemt et krav om frihed til at filosofere. Kritikken kom prompte, skriver Carl Henrik Koch.

Som, jeg læser det, så mente Spinoza, at filosofi kan føre til tro - men kun i frihed. »Kom til fornuft, du filosof «skriver en kritiker til Spinoza. Spinoza ville ellers være fordomsfri og åbne grænserne for kontakten til Guddommen uden fordømmelser. Men trossamfundene anså ethvert brobygningsforsøg til Guddom uden om deres trossamfund for »kætteri«og »ateisme«. Ligheden slog mig gang på gang under læsningen mellem datidens og nutidens religiøse logik - ja selv nogle af citaterne og sætningerne går igen. Den dogmatiske religiøse svada og afskrækkelse. Gud! hvor den går igen. Og jeg selv var i en periode i dets midte og var på linje med alle andre af den indstilling, at kritik er konspiratoriske forsøg på at nedbryde det hellige og det sande.

Spinozas tanker kredser om gudstro uden religion, men læs og vurder selv, hvad du mener, at han har tænkt. Jo, det er diskutabelt, men i det store og hele er han en spirituel rebel, som højt prøver at sige: »mennesket først og sidst.« Spinoza, du har ganske ret i, at sjæleliv ikke behøver sædelighedsvogtere. »Lad Gud være elsket af alle«, skrev Spinoza.

Spinoza kan umuligt være elsket af de, som påberåber sig Gud for magt. Hvordan ateister læser ham som ateist, må de selv forklare, men Spinoza er et sted på en spirituel sti med masser af filosofisk fornuft. »Religionens mål er at fremkalde næstekærlighed. Filosofiens formål er at finde sandheden«, skriver han så smukt.

Der vil altid være Spinozaer til at tænke selvstændigt, selv om de fleste på bedste zombie-agtige vis lader sig forføre af de skjulte dagsordener, som ligger godt gemt i Guds mænds rummelige rober.

Men den helt sviende personlige morale, jeg fik med fra læsningen: blotlæg religiøse magthavere ved at påpege ethvert redskab, de anvender for at bevare deres magt over folk, og du får dem på nakken slæbende Gud med sig. Flere gange udstødte jeg »netop«eller »suk« når religiøse dogmatikere i 1600-tallet forsøgte at finde smuthuller ud af penible situationer. Det er ens psykiske og mentale mekanismer på tværs af religiøse retninger og tider.

En provokerende tanke ved Spinoza synes at være, at Gud ingen præster behøver, og at tro er mere

personlig og ægte uden de ubrydelige dogmatiske sætninger. Det har nok sat sindene i kog i 1600-tallet – og gør det stadig.

Både muslimer, kristne og jøder bør læse denne bog, for den fordømmer hverken dem eller opponenteren, men den gør et flot arbejde i at referere kilder og sætte samtidens politiske, religiøse og sociale røre i perspektiv. Bogen er et spejl som læseren kan bruge til at reflektere lidt over egen samtid, egne tanker om tro, mennesker og samfund.

Jeg er personligt ked af, at Spinoza er tolket af ateister, selvom det er troende, som bør bruge ham som redskab mod fordærv af Guds billede og ånd. Bogen efterlader mig, uden at være forudindtaget, med tanken: hvordan kan religioner fordømme så religiøst dybtfølede et menneske som Spinoza?

Synd at han skulle dø i en ganske lille lejlighed med kun en læge ved sin side - men sådan går det til tider tænkere, som forsøger at skrive universelt og menneskeligt etisk i en tid med dogmer og religiøse kastesystemer. Tiden skal nok afsløre flere gemte sider af Spinoza, for jeg fornemmer fortsat, at der er perspektiver, som ikke er tolket i sammenhæng, men pålagt tendentiøse stemplinger.

FAKTA

Carl Henrik Koch,
*Spinoza – kætter og
filosof*, Lindhardt &
Ringhof